

Zapisi o čoveku na putu ka podzemlju

Mina M. Vujović, 3A

Otkucao je deseti čas jedne januarske noći. Voz je nakratko pristao na stanicu, klizajući po šinama kraj perona i škripajući pri kočenju. Gusta magla uvijala se i lepila uz spoljne zidove i prozorska stakla, te mi je svaki pokušaj posmatranja eksterijera bio bezuspešan. No, ipak sam bio siguran u to da se nalazim na pravom mestu.

Nedugo kasnije, u kupeu mi se pridružio očekivani saputnik. Pokucao je, i uz blagi naklon i tihi pozdrav, ušao je u prostoriju zatvorivši vratanca za sobom. Nakratko se osvrnuo, zatim je seo naspram mene i spustio prtljag na sedište pored. Ostao je da sedi u kaputu sa kog su se otapali tragovi zavejane večeri u kojoj se prethodno našao. Jadan čovek, od grdne promrzline sasvim je zaboravio da otrese sneg sa sopstvenih ramena nakon ukrcavanja u voz. Međutim, sedenje u natopljenom kaputu mu, čini mi se, nije predstavljalo nikakav problem. Prvi put me je istinski pogledao u oči tek onda kada se udobno smestio na sedište do prozora, iako kroz prozor nije imalo šta da se vidi, odnosno, ništa osim magle i tame. Skučeni kupe osvetljavalo je slabašno svetlo iz stare plinske lampe. Plamen je davao daleko manje osvetljenja nego električna sijalica, ali je ipak pružala finu atmosferu utočišta u zimskoj noći. Sa treptavom žutom svetlošću, soba je bila u polumraku, oblici nameštaja su bili uočljivi ali su boje bile toliko prigušene da su izgledale skoro sive. Primetio sam da mom saputniku smeta to žmirkanje u polumraku, pa sam ustao da pojačam svetlost ukoliko je to bilo moguće. Promrmljao je jednu ili dve reči u znak zahvalnosti i odobravanja, na šta sam klimnuo glavom i vratio se na svoje sedište. Neko izvesno vreme netremice me je gledao podosta zbunjenim i upitnim pogledom, ali mi ipak nije postavio naročita pitanja. Spram svoje konfuzije, izgledao je kao da ne očekuje da od mene dobije konkretna objašnjenja za sopstvenu situaciju, niti je sluteo da ja znam išta o njoj. Naravno, nije kao da sam na ijedno pitanje zapravo mogao da mu dam odgovor. Najednom, magla koja se nataložila u njegovim očima iščezla je, kao uz treptaj, i osmeh koji mu se opružio na licu nije delovao nimalo izveštačen ni prisiljen, a neprijatnosti iza njega nije bilo. Bez obzira na ozarenost i blagost koja se, očito, prirodno i instiktivno ispoljavala kroz čovekove ekspresije, brazde umora gužvale su se pod njegovim očima. Bore na čelu bile su skoro ukorenjene na njegovom polu-mladolikom licu, i govorile su o čoveku koji je, po ličnoj proceni, putovao kroz četiri do pet decenija do ovog trenutka, samo da bi se našao u starinskom vozu, promrzao i beznadežan. Na prebledelom licu isticalo se rumenilo od hladnoće, preplanuli obrazi i nos davali su mu, na trenutak, poprilično komičan izgled. „Neobične li večeri, zar ne?“ Progovorio je uz podsmeš, ovog puta glasnije. „Ne pamtim kada sam se poslednji put našao u

ovako zastrašujućoj noći. Istinu govoreći, ne pamtim ni kako sam se večeras zadesio u jednoj...“ Spustio je pogled i blago se namrštio, pokušavajući da se priseti nedavnih trenutaka, ali ga je pamćenje očito izdalo. Iskoristio sam priliku da izvučem sat koji mi je otkucavao u džepu. Kazaljke su se okretale i jurišale jedna za drugom kao točkovi na lokomotivi. Uzdahnuo sam odlučivši da pustim vreme da teče sopstvenim tokom, jer svakako nije bilo potrebe za žurbom. Čovek je nastavio da priča, ne mareći za manjak mog direktnog učešća u konverzaciji, a ja sam nastavio da ga slušam. Smatrao sam da je to sasvim korektno, jer bih se u suprotnom osećao zaista krivo da sam mu uskratio dragocene trenutke pre svršetka puta.

„Hm... Čudno... zaista čudno.“ Počeo je. „U jednom trenutku, bio sam u blizini ulice u kojoj stanujem, a u sledećem... Hm... Zar se nisam odnekud vraćao kući?“ Za trenutak se zaustavio da porazmisli, a zatim nastavio.

„Sledećeg trenutka hodao sam po nekakvom zavejanom drumu, a oko mene se nije nalazilo ništa. Osvrtao sam se, čak i posrtao par puta, ali sve je ostajalo sasvim isto. Sneg i tama, baš kao sada. Međutim, nastavlja sam da koračam ka napred, ni sam ne znam zašto. Verovatno nisam sebi hteo da dozvolim da umrem od mraza, jer kako bi me iko ikada pronašao u onoj nedodžiji pod svim onim snegom? Da, mora da je tako bilo...“ Ponovo je zastao, zagledavši se kroz prozor. Zatim je klimnuo glavom, potvrđujući svoju pretpostavku sam sa sobom. „Kako ispred sebe nisam video ama baš ništa, shvatio sam da sam stigao do železničke stanice tek onda kada sam se spotakao o klizavo stepenište i umalo pao.“ Kratko se nasmejao sopstvenoj nespretnosti, da li od blage neprijatnosti ili prosto radi smeha; bilo kako bilo, delovao je razgaljen što je prošao bez povreda. Smeh mu je, međutim, predstavio slabiji napor, jer mu se pri smehu čelo ponovo naboralo, kao od bola ili grča, a sa njega je kliznula kap znoja. Duboko je udahnuo kroz nos, a uz izdah mu se ponovo pojavio onaj uljudan osmeh na licu. Pogledao me je u oči, odvrćajući me od brige, a zatim nastavio malo slabijim glasom nego malopre. „Znate, ja sam poprilično veliki entuzijasta za vozove. Vrlo često ih koristim za prevoz jer većito prelazim sa jednog kraja grada na drugi. Kročio sam preko različitih stanica, ali ova koja se pojavila ispred mene kao niotkuda nije mi bila ni najmanje poznata. Vidite, tada mi je bilo toliko hladno da nisam bio u stanju da razmišljam, pa sam samo sledio neki instinkt, a on mi je najpre govorio da se što pre sklonim sa vejavice, te sam stao da sačekam voz. Kada se zaustavio kraj perona, ukrcao sam se što sam brže mogao, a promrzlina me je toliko smela s uma da sam u potpunosti zaboravio da otkucam kartu... Kada malo bolje razmislim, mislim da nisam ni imao koju kartu da otkucam. Čudno...“ Počešao se po potiljku u trenutku konfuzije koji, na sreću, nije dugo trajao, niti je bio praćen suvišnim pitanjima. „Složit ćete se, svakako, da ovakve večeri nisu nimalo prijatne. Naravno, kada ste vani. Drago mi je što je u ovom vagonu veoma udobno i toplo, a još mi je draže što nisam sam u njemu. Priznaćete da bi bilo veoma sumorno i dosadno

provoditi vreme u samoći u ovakvoj tmurnoj noći.“ Složio sam se s njim, iako nisam mario za takve trivijalne stvari. No, moram priznati da mi je bilo drago da čujem da je čovek uživao u mom prisustvu. Takve stvari se gotovo nikada ne dešavaju.

Dobio sam utisak da je pozeleo da me upita kako sam ja dospeo u voz u koji je i on, igrom slučaja (ili, pak, sudbine), dospeo, jer me je na trenutak ponovo pogledao onim upitnim pogledom, ali ipak ništa nije rekao. Umesto toga, dao se na traganje za novinama koje je (bio je siguran) utakao u jedan od džepova unutar kaputa. Kako ga je razgrnuo, na trenutak je otkrio nekada belu, a sada crvenu, natopljenu maramu koju je sve vreme držao čvrsto pritisnutu uz stomak. Slobodnom rukom izvukao je uredno savijene listove papira, i rasklopivši ih, naslonio o kolenicu kako bi sebi omogućio lakše listanje. „Nadam se da vam ne smeta moja želja za čitanjem novina u vašem prisustvu. Nemojte ni pomišljati na to da ne želim da razgovaram sa vama, nipošto! Jednostavno smatram da se u novinama ponekad može naći veoma interesantan sadržaj, možda i vas ponešto zainteresuje, i utom nam da materijala za diskusiju. Čitate li novine?“ I pre nego što je uspeo da čuje moj odgovor, dao se na skeniranje teksta ispred sebe. Ruka kojom je pridržavao i okretao stranice mu je podrhtavala kao da se još uvek nalazio u onom nevremenu koje je nastavljalno da divljački udara po prozorima i nagriza crnu lokomotivu. Nakon kratkog ali intenzivnog i predanog listanja kroz paragrafe različitih vrsta informacija, zadovoljno je uzdahnuo. „Večeras će se, u nacionalnom teatru, izvoditi opera Traviata. Ah, divota! To me podseti na moje prvo gostovanje tom performansu. Kao član publike, naravno. Bila je premijera, i teatr-sala bila je ispunjena do poslednjeg sedišta.“ Nastavio je da razglaba o detaljima performansa i o ličnim utiscima, usput mi postavljajući poneka pitanja i kajući se što ja nisam imao prilike da iskusim taj trenutak čistog uzbuđenja i oduševljenja. “U povratku iz teatra i centra grada, međutim, dogodilo se nešto što je, čak, prevazišlo lepotu samog operskog dela. Svoj kupe, kao što ga sada delim sa vama, delio sam sa anđelom kog sam, iste te večeri, gledao kako blista na sceni. Divna dama, koja je prethodno bila u ulozi Violete, sedela je naspram mene, sa fragmentima performansa još uvek u njenoj pažljivo očešljanoj i udešenoj kosi, i na njenom licu, božanskom i vedrom, kao da sat-dva pre našeg susreta nije pala u smrt i u naručje Alfreda, svog ljubavnika.“ Činilo se kao da mu je taj trenutak još uvek bio vrlo jasan i živopisan u sećanju, u odnosu na trenutke kojih se znatno manje sećao. „Neko vreme, oboje smo ćutali, a ja sam se suzdržavao da ne zaplačem od sreće zbog prisustva takvog anđela u mojoj blizini. Priznajem da me je sasvim očarala svojom scenskom, a zatim i van-scenskom personom. Sa sobom, u rukama, nosila je par buketa, onih najlepših, pretpostavljam, ostatak mora da je ostavila u samom teatru. Stravično sam se kajao što i sam nisam mogao da joj uručim jedan, iz prostog razloga što nisam očekivao da ću doživeti takvu čar te večeri, niti sam slutio da ću imati potrebu

da ikome udelim cveće. U tom trenutku, jedino što sam mogao da joj ponudim bile su moje najiskrenije reči. Naravno, prvo sam morao da skupim hrabrosti da ih izgovorim. Na moju sreću i sramotu, ona je progovorila prva, upitavši me koliko je sati. To je ujedno bio i okidač naše konverzacije, jer su, vrlo brzo zatim, iz mojih usta počele da teku reči hvale. U naletu radosti, obasipao sam je komplimentima, a ona se tako slatko smeškala i trudila da sakrije rumenilo na svojim obrazima odvrćajući pogled i zureći u pod.“ Pričajući o svom susretu, čovek je iznova uzdrhtao od radosti, i sam se smešio, ali nekako uzdržano, i uz muku. Sva krv kao da mu je otekla iz obraza, ostavljajući njegovo lice bledo, sasvim bledo. Trudeći se da zadrži taj osmeh i osećaj blaženstva, ponovo je otpočeo. „Ah, da ste samo čuli njen glas! I vi biste poklekli pred njom i preklinjali je da nikada ne prestaje da peva!“ Njegovim glasom koji (kako je napomenuo) nema, niti će ikada imati tu lepotu njenog glasa, predstavio mi je par stihova opere na italijanskom jeziku koje je vešto izvukao iz kutka sopstvenog pamćenja. Pevužio je tiho, kroz polu-šapat i očiti napor, boreći se za vazduh posle svakog otpevanog stiha. Slabom rukom pokušavao je da gestikulira, ali se pre činilo kao da njome samo mlati po vazduhu, što je daleko manje podsećalo na ikakvog operskog pevača, a daleko više na kakvog pijanicu ili zanesenjaka. Na tren je zastao da ugrabi poveću količinu vazduha, užurbano me zamolivši da ponovo podesim svetlost lampe, jer „i mrak i mraz su se, nažalost, uspešno uvukli u vagone i ugostili se u našem kupeu.“ Bez obzira što sam znao da nema svrhe nanovo podešavati svetlost koja je davno dostigla svoj maksimum, ustao sam da mu učinim tu uslugu. Pri povratku na svoje mesto, zatekao sam ga kako glave nagnute unazad zuri u prostor između plafona i zida, sasvim odsutno, kao da uopšte nije gledao u, već kroz njih. „Ah, Bože na nebesima!“ Prošaputao je, toliko tiho da mi se učinilo da sam, neznajući, pročitao njegovu misao, ili, pak, umislio da je išta rekao. Čutke sam stajao i slušao stihove koji su se, u poslednji mah, otimali sa njegovih usana. *“Da umrem tako mlad, posle tolike patnje! Da umrem tako blizu zore, posle duge noći suza! To je bila samo iluzija – moja nada i moje verovanje! Moje srce, tako dugo verno, sve je stalno bilo uzalud!”* To su ujedno bile i poslednje reči koje je čovek izgovorio. Blago izgužvane stranice novina koje su mu ležale u krilu rasule su se po podu onda kada više nije postojao neko ko bi ih držao zajedno, u komadu. Neupadljiv ali primetan osmeh ostao je skamenjen na njegovom licu, prkoseći klonulom duhu i svetu koji je gubio oblik i bledeo pred njegovim očima. Takav spokoj na nečijem biću, čak i u trenu rastanka sa istim, retko se mogao videti. Kazaljke na džepnom satu prestale su da otkucavaju, zaustavivši se skoro poklopljene u 10 časova i 43 minuta. Pogledao sam još jednom u figuru nepomičnog čoveka, i znajući da se posao mora obaviti bez oklevanja, pritisnuo sam dugme na satu i vratio ga natrag u džep. Voz je huknuo i jurnuo još brže kroz tamu i mećavu, parajući, kao metak, vreme i prostor pred sobom.

Ponovo posmatrajući mog saputnika, ustanovio sam da mi se nije ni predstavio. Moj saputnik, ili pre ja njegov. Greota je ne znati ime tako finog gospodina, no, identitet nije nešto što bi lično trebalo da me se tiče. Međutim, nije uvek lako ostati potpuno ravnodušan prema dušama koje ti se slepo predaju i dele sa tobom ono što je od njih ostalo pre nego što i to „nešto“ sasvim ne iščezne. Ime mu, svakako, više neće biti od potrebe, niti će ono išta značiti. Uskoro će, možda, dobiti neko sasvim novo ime, dok će ono staro i istrošeno egzistirati samo u nasumičnim sećanjima, a posle nekog vremena, u zaboravu. U ovim zapisima, doduše, neće postojati u obliku imena, već u obliku onoga što je i bio. Moj saputnik. Sagnuo sam se da sakupim novinske papire razbacane po podu, pa sam se vratio natrag na svoje sedište i otpočeo sa čitanjem. Čovek je bio u pravu kada je rekao da atmosfera može postati veoma sumorna i dosadna u tišini i samoći. Dug je bio put do poslednje stanice do koje je čovek trebao da bude ispraćen, a s obzirom da njegovog glasa više nije bilo, morao sam ga izmisliti, te sam naglas nastavio sa čitanjem jednog paragrafa tamo gde je on stao. „...izvođači su spremni za još jedan aplauz, ali da li je publika spremna za još jedan fantastičan performans? Večeras, u glavnoj ulozi Violete, pevaće gospođa...“